

Voorjaarsconferentie 18 april 2013 – Het bruist! Creatieve projecten uit de diaconale praktijk.

Kerk, diaconaat en 'creatieven'

Herman Noordegraaf

Toen Nico van der Perk als één van de eerste zzp-ers in Nederland op diaconaal terrein zijn bureau Mooizo begon, was één van de projecten waaraan hij dacht, het betrekken bij het diaconaat van mensen in zogeheten creatieve beroepen, zoals kunstenaars, ontwerpers, architecten, mediamensen, consultants en andere kleine ondernemers zonder personeel. Om de mogelijkheden van zo'n project te verkennen, vroeg hij mij of hij eens langs mocht komen, waarna een brainstormend gesprek volgde op 29 januari 2008 aan de hand van een door Nico opgestelde notitie *Diaconaat als 'magneet' voor de 'creatieve klasse?'* Nico gaf daarin aan waarom hij in dit onderwerp geïnteresseerd was:

‘Mijn belangstelling gaat uit naar hoe de kerk een groep mensen kan bereiken die volstrekt uit beeld is geraakt van de kerk en voor wie (omgekeerd) de kerk niet of nauwelijks in beeld is als interessante organisatie, namelijk de groep jonge, hoogopgeleide, *well to do* professionals in de leeftijd van 25 tot 45 jaar, wonend in de grote en middelgrote steden van ons land. Dat zijn mensen die ik zelf goed ken en met wie ik ook goed overweg kan, maar die afgehaakt zijn van de kerk, of nooit aangehaakt.

Ik meen vanuit mijn werkervaring dat het diaconaat de sleutel kan zijn voor het bereiken van deze groep mensen. Niet om ze te bekeren of terug naar de kerk te krijgen, maar wel om de kerk weer bij hen in beeld te krijgen als organisatie die ertoe doet in deze samenleving.’

Hij gebruikte als aanduiding van deze groep het begrip ‘creatieve klasse’. Dit begrip (vaak in het Engels aangeduid als *creative class*) was bekend geworden door de publicaties van de Amerikaanse econoom Richard Florida, zoals *The Rise of the Creative Class* (2002). Dit begrip kwam veel voor in beleidsnota's over vernieuwing van de stedelijke economie. Hoewel Nico enerzijds terecht onderkende dat het hierbij voor een deel om een hype ging, beseftte hij, eveneens terecht, dat het hier wel om een groep ging die sociaaleconomisch en sociaal-cultureel van betekenis was. In vervolg op dit startgesprek nam Nico de verdere opzet voortvarend ter hand waarbij het project organisatorisch werd aangehaakt bij het Beraad Grote Steden.

Hij onderscheidde daarbij vijf mogelijke invalshoeken van waaruit kerkelijke activiteiten in relatie tot

creatieven plaats konden vinden en voor een deel in de praktijk ook plaatsvinden (u vindt ze aangeduid in het boek), te weten creatieven

1. als missiegebied waarbij creatieven de doelgroep zijn van nieuwe, specifieke kerkplantingen en gemeentestichtingen (binnen de Protestantse Kerk in Nederland bijvoorbeeld de Jeruzalemkerk in Amsterdam-West).
2. als 'diaconale' doelgroep waar de kerk toch ook een aanbod voor moet hebben ('diaconie voor de sterkeren', bijvoorbeeld rond de Domkerk in Utrecht), waarbij soms wordt gerefereerd aan veronderstelde maatschappelijke problemen van de doelgroep, zoals hypotheekschulden, keuzestress, dertigersdilemma, jachtig leven, vierentwintigurseconomie, eenzaamheid, gebrek aan sociaal vangnet, onzeker bestaan van zzp-ers.
3. als decorateur van kerkgebouw en liturgie, waarbij creatieven (in het bijzonder kunstenaars en ontwerpers) door kerken worden gevraagd om bijbelse of religieuze thema's te verbeelden of het kerkgebouw te verfraaien.

Hij wilde echter twee andere invalshoeken exploreren, namelijk

4. het aansluiten bij het maatschappelijk engagement van creatieven en bij hun wens om bij te dragen aan het oplossen van problemen in de samenleving, door creatieven te betrekken bij het werk van kerken in de (stedelijke) samenleving en door hun creativiteit daarvoor in te zetten
5. het vragen aan creatieven om de kerk een kritische spiegel voor te houden ten aanzien van haar rol in de seculiere samenleving van vandaag.

In beide laatste gevallen zijn creatieven geen object van kerkelijke of diaconale activiteiten, maar worden zij aangesproken op wat zij in huis hebben aan creatieve ideeën en talenten. In zijn project en dus ook in dit boek verkende Nico vooral de vierde invalshoek, het maatschappelijk engagement, maar zijdelings ook de vijfde, de kritische functie.

Dat leidde tot de volgende doelstelling van het project:

'...om onderbouwde handelingsperspectieven te ontwikkelen voor kerken en aan kerken gelieerde organisaties in steden om, door middel van eigentijdse vormen van diaconaat, van betekenis te zijn voor mensen die gerekend worden tot de 'creatieve klasse', en tevens uit te zoeken hoe deze doelgroep ook van betekenis kan zijn voor het diaconale werk van kerken in de stedelijke samenleving en voor de groepen mensen waar dit werk zich op richt. Zo worden verbindingen tot stand gebracht tussen mensen van verschillende culturele en sociale lagen van de bevolking en de talenten en de verbeeldingskracht van de creatieve klasse gemobiliseerd ten dienst van mensen in een knelsituatie.'

De oogst van het onderzoek dat Nico verrichtte, vinden we terug in het boek, dat een beschrijving bevat van een aantal bestaande initiatieven, interviews met de desbetreffende creatieven en beschrijvingen van de drie pilotprojecten, Vlaardingen, Breda en Delft. De analyse daarvan leidde tot de formulering van een aantal concrete richtlijnen en aanbevelingen voor plaatselijke kerken en diaconieën.

Wat levert nu het gezamenlijk optrekken van kerken/diaconaat en creatieven op?

Heel kaal geformuleerd is diaconaat de kerkelijk inzet ter bestrijding van materiële en sociale noden.

Dat omvat meer dan directe hulpverlening, maar plaatst deze in een brede aanpak waarin de gerichtheid op individuele hulpverlening samen gaat met

- het positioneren van het diaconaat in netwerken in wijk en/of buurt om samen te werken met het oog op het vergroten van de leefbaarheid;
- het creëren en versterken van verbindingen tussen verschillende bevolkingsgroepen om de onderlinge betrokkenheid te versterken;
- het stimuleren van gemeenschapsvorming;
- ‘empowerment’ van mensen in nood;
- het stimuleren van leerprocessen en het werken aan bewustwording van noden onder kerkleden en in de samenleving;
- pleitbezorging voor mensen in nood;
- het werken aan rechtvaardige structuren en beleid.

Als we nu kijken naar de gepresenteerde projecten en de proefprojecten en deze leggen tegen de zojuist genoemde soorten activiteiten dan zien we dat veel projecten als belangrijkste doelstelling hebben: het tot stand brengen van verbindingen tussen verschillende maatschappelijke groepen en het bevorderen van betrokkenheid van de ‘maatschappelijk sterken’ op mensen die sociaaleconomisch of anderszins in een moeilijke positie zitten. In vrijwel alle projecten behoort dit punt tot de doelstellingen. In het jargon van de Wmo kunnen we zeggen dat veel van deze projecten vallen onder prestatieveld 1, dat wil zeggen ‘het bevorderen van sociale samenhang’. Ook het werken aan bewustwording en het stimuleren van diaconaal leren speelt daarbij een rol – het waarnemen van anderen, waarmee men niet als vanzelf contact heeft. Dat gaat gepaard met de inzet voor steun voor en praktische hulp aan mensen. Daarnaast wordt als doelstelling genoemd: de kerk een gezicht geven in de buurt of in de stad, nieuwe doelgroepen bereiken, nieuwe contacten leggen, reflectie op de relatie tussen kerk en samenleving tot stand brengen. Een aantal van de genoemde projecten hielpen zo om de blik naar ‘buiten’ te versterken en de kerk in netwerken in de

buurt of wijk te positioneren. Ook empowerment kan onderdeel zijn van een project door mensen in te schakelen bij activiteiten, kunnen zij aan zelfvertrouwen winnen en krijgen zij contacten buiten de eigen kring. Zo wordt ook aan gemeenschapsvorming gewerkt. We kunnen al met al concluderen dat genoemde projecten en activiteiten goed aansluiten bij het geheel van diaconale activiteiten en dat zij deze kunnen versterken.

Zo kunnen kerken/diaconaat en creatieven zich gezamenlijk inzetten voor diaconaat in de brede zin die ik zojuist kort aanduidde. Wij hopen dan ook dat dit boek ertoe zal bijdragen dat er nog meer initiatieven komen waarin creatieven en kerken en diaconaat samen optrekken ten dienste van de samenleving.